

31. Józef Matuziński, pleban w Starym Sączu od r. 1881 do 1884
32. Ignacy Długoszewski, pleban w Pilźnie „ r. 1888 „ † ¹⁰/₅ 1890
33. Jan Kitrys, „ „ Szczurowie „ r. 1888
34. Franciszek Szurmiak, „ „ Czerminie „ r. 1888
35. Wincenty Wąsikiewicz, „ „ St. Wiśniczu „ r. 1890 „ † ²⁴/₃ 1896
36. Franciszek Jaworski, „ „ Grybowie „ r. 1891 „ 1894
37. Dr. Adam Kopyciński, „ „ Gawłuszowicach _____ „ r. 1894
38. Franciszek Lipiński, pleban w Bochni . . „ r. 1894
39. Jan Rosner „ „ Chełmie „ r. 1897
40. Dr. Aleksander Pechnik, professor gimnaz. we Lwowie od r. 1897.¹⁾

50. Dyecezya tarnowska.

Dyecezya tarnowska, ponownie do bytu w r. 1826 powołana, rozciągała się na cztery ówczesne obwody polityczne i dzieliła się na 18 dekanatów, bardzo rozległych, a mianowicie:

1. w obwodzie tarnowskim liczyła 4 dekanaty: 1. Pilzno, 2. Mielec, 3. Radomyśl, 4. Ropeczyce.
2. w obwodzie bocheńskim liczyła 4 dekanaty: 1. Bochnia, 2. Brzesko, 3. Wieliczka, 4. Wojnicz,
3. w obwodzie sandeckim liczyła 5 dekanatów: Nowy Sącz, 2. Bobowa, 3. Łącko, 4. Nowy Targ, 5. Tymbark,
4. w obwodzie wadowickim liczyła 5 dekanatów: 1. Myslenice, 2. Oświęcim, 3. Skawina, 4. Wadowice, 5. Żywiec.

W dyecezyi tej było w r. 1830 katolików 940174, duchownych 409, kościołów parafialnych 279, filialnych 50, zakonnych 12, razem więc 341.

Na czele każdego dekanatu stoją: dziekan, poddziekani i notaryusz dekanalny.

Liczba dekanatów nie była stałą. Zmieniała się ona kilkakrotnie w miarę zachodzącej potrzeby. I tak w r. 1841 w obwodzie tarnowskim dodano piąty dekanat Tarnów; w r. 1844 utworzono, w obwodzie bocheńskim jeszcze dwa dekanaty Czehów i Dobczyce, a w obwodzie wadowickim także dwa dalsze dekanaty Białe i Maków; w r. 1845. utworzono w obwodzie tarnowskim znowu dwa dalsze dekanaty Dąbrowę i Wielopole, a wreszcie w r. 1853 w obwodzie sandeckim 6ty dekanat Stary Sącz tak, że od tego roku liczba dekanatów w dyecezyi tarnowskiej wynosiła 26 i aż do r. 1880. pozostała niezmienną.

---

¹⁾ Szematyzmy kleru dyecezyi tarnowskiej od r. 1827 do 1899.

Ojciec Św. Leon XIII. bullą z dnia 20. stycznia 1880. r., zaczynającą się od słów „Sanctae Apostolicae Sedis“, postanowił przywrócić wikaryat krakowski do jego pierwotnej biskupiej godności i utworzyć dyecezyę krakowską, któraby oprócz Wielkiego księstwa krakowskiego obejmowała jeszcze niektóre dekanaty i parafie dyecezyi tarnowskiej.

Wskutek tego zabrano z dyecezyi naszej pięć całych dekanatów w obwodzie, niegdyś wadowickim, a mianowicie dekanaty: Białę, Oświęcim, Skawinę, Wadowice i Żywiec z 74 parafiami, tudzież w tymże samym obwodzie z dekanatu Myślenice 7 parafii i z dekanatu Maków 9 parafii, a w obwodzie, niegdyś bocheńskim, z dekanatu Dobczyce 3 parafie i z dekanatu Wieliczka 9 parafii.

Zarządzenie to Stolicy Apostolskiej, które pozostawało bez wpływu na wysokość dotacyi ks. biskupa tarnowskiego i nie miało w niczem naruszać ustroju Kapituły katedralnej ani też uwłaczać godności katedry tarnowskiej, odjęło naszej dyecezyi 102 parafie i około 320000 rz. katolików.

Poczem dyecezyę tarnowską podzielono na 20 dekanatów a mianowicie:

- a) w obwodzie, niegdyś tarnowskim, na 7 dekanatów: 1. Dąbrowę, 2. Mielec, 3. Pilzno, 4. Radomyśl, 5. Ropczyce, 6. Tuchów, 7. Wielopole;
- b) w obwodzie, niegdyś bocheńskim, na 5 dekanatów: 1. Bochnia, 2. Brzesko, 3. Czchów, 4. Niepołomice, 5. Wojnicz;
- c) w obwodzie, niegdyś sandeckim, na 6 dekanatów: 1. Bobowa, 2. Łącko, 3. Nowy Targ, 4. Nowy Sącz, 5. Tymbark, 6. Stary Sącz;
- d) w obwodzie, niegdyś wadowickim, na 2 dekanaty: 1. Maków, 2. Myślenice.

Na żądanie rządu austriackiego, za zgodą Ordynaryatu biskupiego tarnowskiego i zezwoleniem Ojca Św. Leona XIII., zarządził Konsystorz rzymski dekretem z dnia 27. marca 1886. r. ponowne zmniejszenie dyecezyi tarnowskiej, a mianowicie odłączono od niej i przyłączono do krakowskiej dyecezyi całe cztery dekanaty: Niepołomice, Nowy Targ, Maków i Myślenice z 38 parafialnymi i 4 filialnymi kościołami.

Pozostałą resztę dyecezyi tarnowskiej podzielono ponownie na 20 dekanatów, jako to: 1. Bobowa, 2. Bochnia, 3. Brzesko, 4. Czchów, 5. Dąbrowa, 6. Kolbuszowa, 7. Limanowa, 8. Łącko, 9. Mielec, 10. Nowy Sącz, 11. Pilzno, 12. Radłów, 13. Radomyśl, 14. Ropczyce, 15. Tarnów, 16. Tuchów, 17. Tymbark, 18. Stary Sącz, 19. Wielopole, 20. Wojnicz.

Obecnie liczy dyecezya tarnowska kościołów parafialnych 179, filialnych 12, księży świeckich 360, i katolików obrządku łacińskiego 731730 wedle obliczenia ludności z roku 1890.

Do pomocy w załatwianiu spraw zarządu dyecezyą ma Ordynaryat biskupi dodany Konsystorz wraz z kancelaryą konsystorską.

Do pierwszego należą wszyscy prałaci i kanonicy gremialni Kapituły katedralnej oraz ci księża, których Ks. Biskup na ten urząd powoła.

Kierownictwo kancelaryi konsystorskiej, przez fundusz religijny utrzymywanej, dzierży ks. kanclerz.

Urząd ten piastowali księża :

1. Dr. Walenty Kostkowiec _____ od r. 1827 do 1837
poszedł na pensję,
2. Paweł Józef Pikulski _____ „ r. 1838 „ † 24/4 1862
3. Jan Figwer _____ „ r. 1862 „ 1869
zrezygnował, otrzymawszy probostwo w Mi-
kluszowicach,
4. Cyprian Netuschill _____ „ r. 1870 „ 1873 i
5. Stanisław Walczyński j. _____ „ r. 1873 do dziś dnia.

51. **Seminaryum dyecezyalne.**

Seminaryum dyecezyalne istnieje w Tarnowie od r. 1826, a utrzymuje je fundusz religijny dla zawodowego kształcenia przyszłych kapłanów.

Pierwotnie tylko alumni IV. roku studyów teologicznych kształcili się w Tarnowie w seminaryum, pomieszczonem w klasztorze pobernardyńskim, zaś alumni I. II. i III. roku, zaopatrzeni stypendyami, pobierali naukę w seminaryum we Lwowie lub w Przemyślu. Dopiero za staraniem ks. biskupa Pistka zabrał się rząd do budowy obszernego gmachu na pomieszczenie całego seminaryum na gruncie, wydzielonym z folwarków „Podwale“ i „Dyksanówka“ i przez gminę miasta Tarnowa podarowanym. Po zupełnem wykończeniu budowy, sprowadzono w r. 1839. do nowego gmachu całe seminaryum i z pomocą alumnów urządzoło gustownie rozległy ogród seminarSKI.

W seminaryum tem oprócz wyższych, ściśle zawodowych, nauk otrzymują alumni kosztem funduszu religijnego pomieszczenie, żywność i odzienie.

Mówiąc o seminaryum dyecezyalnem, nie można żadną miarą pominąć milczeniem największej jego ozdoby. Jest nią kaplica seminarSKa, pomieszczona na parterze po lewej stronie bramy środkowej. Kaplica ta była pierwotnie parterową. Dopiero za naszych czasów, przez usunięcie sal, na pierwszym piętrze nad nią położonych, nadano jej wygląd, bardziej celowi i powadze zakładu odpowiedni.

Równocześnie z tą przebudową zbudowano we wzmiarkowanej kaplicy ołtarz kosztem duchowieństwa całej tarnowskiej dyecezyi. Ołtarz ten poświęcił ks. biskup Józef Alojzy Baron Pukalski w dniu 7. października 1875. r., w którym to dniu ks. rektor seminaryum corocznie odprawia nabożeństwo za zmarłych fundatorów omawianego ołtarza. Obraz w ołtarzu tym, przepięknej roboty, przedstawiający Pana Jezusa na krzyżu, jest cennym darem Najjaśniejszego Pana Franciszka Józefa I.

Za staraniem obecnego ks. rektora, a nakładem duchowieństwa diecezji tarnowskiej pomalowano w r. 1899 bardzo pięknie całą kaplicę seminarską, a witraże, jakie w miejsce zwykłych okien otrzymała, przyczyniają się niemało do jej jeszcze większej ozdoby.

Zaszczytny, lecz zarazem nader trudny, urząd rektora seminarium diecezjalnego sprawował zawsze jeden z księży prałatów lub kanoników tarnowskiej Kapituły katedralnej, a mianowicie:

1. Ks. Dr. Andrzej Rajner j. w. od r. 1826 do r. 1835,
2. „ Andrzej Ostrawski, j. w. „ „ 1835 „ „ 1839,
3. „ Dr. Michał Król j. w. „ „ 1840 „ „ 1844,
4. „ Paweł Bogusz j. w. „ „ 1845 „ „ 1847,
5. „ Jan Kanty Mika j. w. „ „ 1848 „ „ 1852,
6. „ Jan Giełdanowski j. w. „ „ 1853 „ „ 1855,
7. „ Marcin Leśniak j. w. „ „ 1855 „ „ 1886,
8. „ Dr. Alojzy Góralik j. w. „ „ 1887 „ „ 1888,
9. „ Dr. Józef Bąba j. w. „ „ 1888 do dziś dnia.

52. Parafia kościoła katedralnego.

Kościół katedralny w Tarnowie jest zarazem i parafialnym, a do parafii jego należą: miasto Tarnów z przedmieściami Zawalem i Pogwizdowem, tudzież, z przemienionemi w r. 1846 w przedmieścia, wsiami Grabówką, Strusina, Terlikówką i Zabłociem, oraz wsie Chyszów, Gumniska, Klikowa, Krzyż, Rzędzin, Tarnowiec i Zawada.

Należące do parafii gminy, a właściwie ich rz. katolicy mieszkańcy, obszary dworskie i rząd jako patron kościoła katedralnego stanowią konkurencyę, obowiązującą w myśl istniejących ustaw do utrzymania budynku kościelnego tudzież budynku plebanii, wikarówki i organistówki w dobrym stanie.

Ludność rz. katolicka parafii tarnowskiej wynosiła w 1829. r. 9530 dusz, z czego na miasto Tarnów z dwoma przedmieściami 2000 dusz odliczyć należy, obecnie zaś wynosi ona w Tarnowie z przedmieściami 16752, a w 7 wsiach 6105 dusz.

Obowiązki duszpasterskie w parafii tarnowskiej sprawował zawsze jeden z księży kanoników Kapituły katedralnej, przez nią do tego wybierany, przy pomocy sześciu wikarych.

Proboszczami tarnowskimi byli:

1. Ks. Stanisław Zabierzewski od r. 1826 do 1832,
2. „ Józef Gluziński „ „ 1832 „ 1845,
3. „ Franciszek Wojciech Słóarczyk od r. 1845 do 1850,

4. „ Dr. Michał Król od r. 1850 do 1879,
5. „ Dr. Wawrzyniec Gwiazdoń od 10/12 1879 do 1881,
6. „ Józef Leśny od r. 1881 do 1888,
7. „ Franciszek Leśniak j. w. od r. 1888 do dziś dnia.

Potrzeby kościoła katedralnego, a zarazem parafialnego tarnowskiego, jak wydatki na wino, na zakupno paramentów, na utrzymanie służby, zapłatę organisty i orkiestry katedralnej i t. p. pokrywa się ryczałtem, płaconym przez fundusz religijny w wysokości, unormowanej przepisem rządowym z dnia 18. lipca 1817. r. L. 32938.¹⁾ i opłatami t. zw. „iura stolae“, których wysokość unormował patent cesarski z dnia 1. lipca 1785. r.

Ks. wikaryusze katedralni za pracę swą pobierają z funduszu religijnego stale ustanowioną płacę roczną, która pierwotnie wynosiła po 300 Złr. m. k., obecnie zaś na mocy ustawy z dnia 19. kwietnia 1885. r. Nr. 47. dpp. wynosi ona rocznie po 350 Złr. w. a. czyli po 700 koron dla każdego. Prócz tego pobierają ks. wikarzy, pozostała po pokryciu wydatków kościelnych, resztę opłat „iura stolae“ i mają wolne mieszkanie w dwupiętrowym budynku plebańskim.

Jeden z ks. wikaryuszy, zwyczajnie najstarszy latami służby przy katedrze, jest seniorem i pomaga ks. kanonikowi proboszczowi w żmudnej pracy biurowej urzędu parafialnego, drugi zaś z księży wikarych jest dyrektorem zakrystyi.

Na stanowisku wikaryuszy katedralnych pracowali w tarnowskiej parafii, w czasie od r. 1826 do dziś dnia, księża:

1. Dominik Ignacy Dąbrowski od r. 1826 do 1834 emeryt.
2. Jan Bubula od r. 1826 do 1832
3. Andrzej Hruby od r. 1826 do 1828
4. Wincenty Balicki od r. 1826 do 1828
5. Józef Słodykiewicz w r. 1828
6. Andrzej Ostrawski od r. 1829 do 1832
7. Wincenty Rabatyński od r. 1829 do 1833
8. Jakub Wędkiewicz w r. 1829
9. Szymon Wreceniak od r. 1830 do † 14/5 1832
10. Józef Wilczek od r. 1830 do 1838, senior od r. 1834 do 1838
11. Marcin Leśniak od r. 1833 do 1834
12. Stanisław Morgenstern od r. 1833 do 1834
13. Józef Matuziński od r. 1833 do 1834
14. Feliks Godziemba Sosnowski w r. 1834
15. Franciszek Karkoszka od r. 1835 do 1838
16. Jakub Jaworski od r. 1835 do 1838.

---

¹⁾ Liber memorabium parochiae Tarnovensis.

17. Filip Kijas od r. 1835 do 1837
18. Jan Skrzyński od r. 1835 do 1838
19. Michał Dutka od r. 1835 do 1838
20. Józef Maydel od r. 1838 do 1842, senior od r. 1839 do 1842
21. Franciszek Gluziński w r. 1839
22. Wojciech Cieczkiewicz od 1839 do 1840
23. Józef Chudzicki od r. 1839 do 1847, senior od 1843 do 1845
24. Stanisław Ponikło od r. 1839 do 1845
25. Teofil Jaworski od r. 1839 do 1841
26. Jan Tryba od r. 1841 do 1846
27. Dyonizy Klimaszewski od r. 1842 do 1845
28. Franciszek Pragłowski od r. 1843 do 1844
29. Jan Kitrys od r. 1843 do 1845
30. Jan Rosner od r. 1845 do 1853, senior od 1849 do 1853
31. Stanisław Róg od r. 1846 do 1848, senior od r. 1846 do 1848.
32. Ignacy Rybicki od r. 1846 do 1850
33. Walenty Danek od r. 1846 do 1847
34. Józef Chowaniec od r. 1848 do 1856
35. Antoni Antalkiewicz od r. 1848 do 1849
36. Andrzej Stoczkiewicz w r. 1849.
37. Leopold Chmielowski od r. 1849 do 1854
38. Ignacy Łomnicki od r. 1850 do 1851
39. Jan Figwer od r. 1850 do 1865, senior od r. 1854 do 1865.
40. Józef Szklarski od r. 1851 do 1855
41. Józef Michałek od r. 1853 do 1861
42. Tomasz Kolasiński od r. 1854 do 1863
43. Antoni Jaworski od r. 1855 do 1861
44. Antoni Wróbel od r. 1856 do 1859
45. Józef Nowak od r. 1857 do 1861
46. Stanisław Augustyniak od r. 1860 do 1868, senior od r. 1866 do 1868
47. Stanisław Mizerski w r. 1862
48. Józef Knutelski od r. 1862 do 1868
49. Michał Rozmus od r. 1862 do 1863
50. Jan Piechowiec w r. 1863
51. Józef Czernecki od r. 1864 do 1866
52. Stanisław Januszkiewicz od r. 1864 do 1869
53. Józef Dura od r. 1864 do 1866
54. Stanisław Walczyński od r. 1865 do 1866
55. Ludwik Kusionowicz od r. 1867 do † ²⁰/₈ 1873, senior od 1869 do 1873
56. Ignacy Górski od r. 1867 do 1870
57. Aleksander Pers od r. 1867 do 1868

Katedra tarnowska w r. 1900, od strony północno wschodniej.

58. Franciszek Szurmiak od r. 1869 do 1870
59. Jan Kopacz od r. 1869 do 1870
60. Ludwik Kozik od r. 1869 do 1871
61. Jan Oświecimski od r. 1870 do 1871
62. Michał Jurkowski od r. 1871 do 1873
63. Maciej Żyła od r. 1871 do 1874, senior w r. 1874
64. Władysław Koczoń w r. 1871
65. Marcei Klimkiewicz w r. 1872
66. Andrzej Kaczmarek w r. 1872
67. Jan Jaworski od r. 1872 do 1873
68. Antoni Wieroński w r. 1873
69. Jan Zygałło od r. 1873 do 1877, senior w r. 1877
70. Józef Kosiński od r. 1874 do 1876, senior 1875 do 1876
71. Franciszek Lipiński od r. 1874 do 1882, senior od 1878 do 1882
72. Ignacy Żabiński od r. 1874 do $\dagger$ ²⁷/₈ 1877
73. Szymon Krupiński od r. 1874 do 1880
74. Aleksander Siemiński od 1875 do 1885, senior od 1883 do 1885
75. Franciszek Krysta od r. 1877 do 1878
76. Michał Mika od r. 1878 do 1881
77. Franciszek Walczyński od 1878 do 1886, senior w r. 1886
78. Józef Nikiel od r. 1879 do 1881
79. Maciej Maryniarczyk od r. 1881 do 1887, senior w r. 1887
80. Andrzej Mucha od r. 1882 do 1884
81. Ernest Christ od r. 1882 do 1883
82. Antoni Łętkowski od r. 1883 do 1888, senior w r. 1888
83. Jan Oleksik od r. 1884 do 1887
84. Jan Wróbel w r. 1886
85. Franciszek Kahl od r. 1886 do 1891, senior od 1889 do 1891
86. Ludwik Kozak w r. 1887
87. Władysław Chendyński od 1887 do 1889
88. Michał Nowicki w r. 1888
89. Andrzej Habryło w r. 1888
90. Wojciech Młyniec od r. 1888 do 1891
91. Piotr Podolski w r. 1889
92. Franciszek Czernecki w r. 1889
93. Ludwik Ligaszewski od 1889 do 1892, senior w r. 1892
94. Adolf Albin od r. 1890 do 1894
95. Tomasz Łączewski od r. 1890 do 1895
96. Franciszek Pawlikowski od r. 1890 do 1896, senior od 1893 do 1896
97. Jacek Michalik od r. 1892 do 1895
98. Józef Palewski w r. 1892

99. Adam Warzewski od r. 1894 do 1898, senior od r. 1896 do 1898
100. Bernard Orzechowski od r. 1894 do 1898
101. Jan Drożdż od r. 1895, senior od r. 1898
102. Jan Sawiński od r. 1896
103. Józef Kaliciński od r. 1896 do 1900
104. Melchior Zapała od r. 1897 do 1898
105. Józef Gawor w r. 1899 i od r. 1900
106. Kasper Mazur od r. 1899
107. Władysław Bojarski w r. 1899
108. Dr. Andrzej Macko od r. 1899 do 1900
109. Jakub Urbański od r. 1899
110. Michał Paczyński od r. 1900.

53. Fundacye dobroczynne.

Rząd zniósłszy wszystkie fundacye, o których mówiliśmy przy opisie dziejów kolegiaty tarnowskiej i wcieliwszy kapitały i posiadłości fundacyjne do funduszu religijnego, pozostawił duchowieństwu katedry tutejszej do dopełniania zobowiązania mszalne, jakie z tytułu tychże fundacyi obciążały duchowieństwo wzmiankowanej kolegiaty.

Ponieważ jednak wśród obecnie zmienionych warunków owe fundacyjne msze i nabożeństwa żałobne, pochodzące z pierwszego okresu dziejów naszej katedry były za liczne i nie stały w odpowiednim stosunku do dochodu od kapitałów fundacyjnych, na nie przed wiekami przeznaczonych, przeto też rozporządzeniem Ordynaryatu biskupiego z dnia 21. marca 1867. r. L. 1152. zredukowano ich liczbę odpowiednio do dochodu z kapitałów fundacyjnych, na walutę austryacką zrelewowanego i według taksy 80 centów za mszę czytaną, 1 Złr. 60 centów za mszę śpiewaną, a 4 Złr. za anniwersarz, zaś zaległości mszalne wyrównano indultem Stolicy Apostolskiej z dnia 1. stycznia 1888. r.

W drugim okresie dziejów naszej katedry zaistniały nowe fundacye dobroczynne, któremi zarządza Kapituła.

Należą do nich:

1. fundacya *ks. Ludwika Rojkowskiego*, imienia Papieża Piusa IX., z kapitałem 431 Złr. 18 cent., zatwierdzona reskr. c. k. Namiestnictwa z 12. lutego 1879. r. l. 5326, a celem jej jest wspieranie kapłanów unitów obrz. greck., wydalonych z diecezyi chełmskiej;
2. fundacya tego samego *ks. Ludwika Rojkowskiego*, na imię Józefa Alojzego Br. Pukalskiego, biskupa tarnowskiego, z kapitałem 400 Złr., zatwierdzona reskr. c. k. Namiestnictwa z 25. stycznia 1880. r. l. 3691.

ku wspieraniu biednego kapłana dyecezyi tarnowskiej według uznania Kapituły katedralnej ;

3. fundacya *dyecezyalna imienia Józefa Alojzego Br. Pukalskiego*, biskupa tarnowskiego, ku wspieraniu ubogich kapłanów dyecezyi tarnowskiej, zatwierdzona reskr. c. k. Namiestnictwa z 26. listopada 1883. r. l. 59356. Majątek tej fundacyi stanowią papiery wartościowe, na 23341 Złr. 74 cent. a. w. opiewające (powstała z ofiarności kleru dyecezalnego);
4. fundacya *ks. Franciszka Wojciecha Ślósarczyka*, tarnowskiego prepozyta infułata, z kapitałem 427 Złr. 10 cent., od którego odsetki rozdziela Kapituła między ubogich miasta Tarnowa, zostających pod opieką Towarzystwa Św. Wincentego a Paulo ;
5. fundacya *ks. Jana Fąferki*, kanonika katedralnego tarnowskiego, w papierach wartościowych na 450 Złr. a. w., od której to sumy odsetki rozdziela Kapituła co roku w dniu 4. sierpnia, jako w rocznicę śmierci fundatora, pomiędzy ubogich, zostających pod opieką Towarzystwa Św. Wincentego a Paulo ;
6. fundacya *ks. Marcina Leśniaka*, prepozyta infułata Kapituły katedralnej tarnowskiej, w papierach imiennej wartości 1156 Złr. 60 cent. a. w., od których odsetki wypłaca Kapituła katedralna w $\frac{1}{3}$ części na misye ludowe, w dyecezyi tarnowskiej się odprawiające, w $\frac{1}{3}$ części na misye w Afryce, Ameryce i Australii, a w $\frac{1}{3}$ części na ubogich miasta Tarnowa, zostających pod opieką Towarzystwa Św. Wincentego a Paulo.

Nie można przemilczeć na tem miejscu jeszcze trzech fundacyi dobroczynnych, zawdzięczających byt swój szczodrobliwości Duchownych kościoła katedralnego tarnowskiego.

Pierwszą z nich jest fundacya *ks. Franciszka Wojciecha Ślósarczyka*. Tenże prepozyt infułat w testamencie pisemnym z dnia 8. sierpnia 1865. r. pozostawił sumę 1500 Złr. w. a. na jedno stypendyum dla ucznia szkół publicznych, lub na posag dla biednej dziewczyny z pierwszeństwem dla krewnych fundatora. Kapitał fundacyi, w mowie będącej, zabezpieczono w stanie biernym realności Nr. konskr. 17. Śródmieście w Tarnowie, a nadto z odsetek interkalarnych narosłą kwotę 150 Złr. a. w. złożono w tarnowskiej Kasie Oszczędności jako kapitał zakładowy tejże fundacyi. Prawo zarządu majątkiem omawianej fundacyi tudzież prawo nadawania stypendyum, względnie posagu, przysłuża Kapitułce katedralnej w Tarnowie i ona też zeznała bardzo szczegółowy akt fundacyi w dniu 1. maja 1879. r.

Drugą fundacyę, zostającą w zarządzie gminy m. Tarnowa, ustanowił *ks. Józef Kazimierz Martusiewicz*, kanonik podówczas tarnowski, a to aktem fundacyjnym z dnia 1. lutego 1871. r., wedle którego to aktu Rada miejska tarnowska co roku w grudniu rozdziela odsetki od kapitału zakładowego, wynoszącego w papierach wartościowych sumę 1000 Złr. a. w., po-

między kilku biednych i moralnie się prowadzących tarnowskich rękodzielników wyznania rz. katolickiego.

Trzecią wreszcie fundacyą, zostającą w zarządzie galic. Wydziału kraj., jest fundacya stypendyjna *ks. Józefa Alojzego Barona Pukalskiego*, biskupa tarnowskiego. Tworzy ją kapitał, pozostawiony przez fundatora w sumie, wynoszącej obecnie 52692 Złr. 56 cent. a. w., i przeznaczony na 21 stypendyów po 100 Złr. dla uczniów szkół średnich i wyższych w Galicyi i na Szląsku, religii rz. katolickiej, narodowości polskiej, urodzonych w jednym z tych dwu krajów koronnych.

54. Kilka uwag o innych kościołach tarnowskich.

Z niepojętą dziś i lekkomyślną obojętnością burzono lub do prywatnego użytku przerabiano na początku dziewiętnastego stulecia świątynie Pańskie, wzniesione pobożną ręką przodków naszych.

W tej bezbożnej zawierusze zmienił swą postać kościół pobernardyński w Tarnowie. Przeszedł on bowiem w ręce prywatne i przebudowany z zewnątrz i wewnątrz, odcięty ulicą od zabudowań klasztornych, służył początkowo na pomieszczenie sądu szlacheckiego, a obecnie mieści się w nim c. k. Sąd obwodowy.

Murowane kościółki: szpitalny Św. Ducha i Św. Anny, zamieniono najpierw na magazyny zboża, a następnie w czasie między r. 1810 a 1821 zburzono.

Podobny los byłby spotkał i kościółek N. Panny Maryi na Burku, tudzież kościółek Św. Trójcy na Terlikówce.

Pierwszy bowiem, zniszczony zębem czasu i podmulony przez wodę, groził runięciem w łożysko Wontoku, drugi zaś zbutwiały i leżący w pobliżu, budowanego podówczas, toru kolei żelaznej, zawadzał zarządowi kolejowemu. Pozostawiono go wprawdzie tymczasem w spokoju, ale uczyniono to tylko z tego powodu, iż miano nadzieję, że się sam, jako bardzo podupadły, wkrótce zawali. Stało się jednak inaczej.

Obydwa te kościółki znalazły troskliwego opiekuna w osobie proboszcza tarnowskiego ks. kanonika Dra Michała Króla.

Zacny ten kapłan wzmocnił palami i zabezpieczył od dalszego obrywania brzeg Wontoku, przygotował nowe podmurowanie kamienne, a następnie przy pomocy cieśli Szymona Petrowicza, naprawiwszy i wzmocniwszy jarzmami ściany kościółka N. P. Maryi na Burku, przesunął ten kościółek na nowe podmurowanie o trzy sążnie wiedeńskie ku wschodowi. Późem kościółek ten odnowiony pomalowano, starożytnie jego witraże naprawiono

i ołtarz w nim naprawiono i upiękuszono. Stało się to w r. 1854 kosztem około 700 Złr. m. k.¹⁾

Zaś w roku 1858 dokonał tenże sam ks. kanonik proboszcz naprawy kościółka Św. Trójcy ofiarnością JO. Księcia Władysława Sanguszki i obywateli tarnowskich. Zbutwiałe części ścian wymienił na nowe, dał dach nowy i kościółek wewnątrz wymalował, uzyskawszy na to 300 Złr. z balu.

Na cmentarzu parafialnym zbudowano dwie kaplice. Jedną z nich wybudował Ignacy Radzikowski, komisarz dóbr hrabstwa tarnowskiego, z grobowcem dla swej rodziny. W kaplicy tej jest jeden ołtarz z obrazem dobrego pędzla, przedstawiającym zaśniecie Św. Józefa.

Drugą kaplicę na wzmiankowanym cmentarzu zbudował Księżę Władysław Sanguszko z obszernym grobowcem dla swej Rodziny.

Opatrzność Bożą, chcąc nam ubytek wspomnianych wyżej kościółków wynagrodzić, skłoniła ofiary brutalnego postępowania rządu pruskiego do osiedlenia się w Tarnowie. Mamy tu na myśli Zgromadzenie świeckich księży imienia Św. Filipa Neryusza (oratoryanów), którzy, opuściwszy klasztor w Gostyniu, zakupili realność w Tarnowie przy ulicy Seminarskiej i zbudowali sobie bardzo piękną i dosyć obszerną kaplicę w stylu romańskim pod wezwaniem Św. Krzyża, murowaną i ogniotrwale krytą. Kaplicę tę poświęcił ks. biskup Józef Alojzy Pukałski, w dniu 26. maja 1878. r.

Prawie równocześnie przybyły do Tarnowa wygnanki pruskie, zakonnice Św. Urszuli i zakupiwszy realność przy ulicy Ogrodowej, zbudowały w niej, małe wprowadzić, lecz nader gustownie urządzone, kościółek pod wezwaniem Serca Pana Jezusa, poświęcony przez wspomnianego ks. biskupa w dniu 20. października 1878. r. PP. Urszulanki otwarły również wzorowy zakład naukowy dla panien, który dziś w kraju i za granicą cieszy się dobrze zasłużoną sławą.

Obecnie po dwudziestu dwu latach sumiennnej pracy naukowo wychowawczej posiadają PP. Urszulanki trzy dwupiętrowe kamienice i dwa domy parterowe z rozległym ogrodem tudzież po drugiej stronie ulicy Urszulańskiej duży ogród warzywny, zakupiony od gminy miasta Tarnowa.

W roku 1899 PP. Urszulanki, uproszone przez reprezentację miasta Kołomyi, wysłały tam kilka zakonnic celem otwarcia podobnego, jak u nas, zakładu naukowo wychowawczego.

Nadmienić musimy jeszcze, iż tak kościółek N. P. Maryi na Burku, jak i kościółek Św. Trójcy na Terlikówce za naszych czasów ponownie naprawiono. Pierwszy pokryto nowym dachem, zaopatrzono w posadzkę kamionkową i dwa nowe ołtarze i odmalowano z ofiar i składek, zebranych za

---

¹⁾ Liber memorabilium parochiae Tarnoviensis. Równocześnie napisał i wydał ks. Dr. Michał Król broszurkę, w której skreślił pokrótce losy tegoż kościółka.

staraniem ks. Tomasza Łączewskiego. Za zezwoleniem J. E. NPWgo ks. Biskupa przechowuje się stale w kościółku tym Przenajświętszy Sakrament; potrzebny na lampę wieczną kapitał powstał z pobożnych zapisów. Zakrystya uposażona dostatecznymi aparatami. Drugi zaś kościółek, otoczony nasypami kolejowymi, dla ochrony przed pożarem obito kosztem zarządu kolejowego od wschodu i południa blachą cynkową i sporządzono doń kamienne stopnie. Staraniem ks. Wojciecha Młyńca uporządkowano go wewnątrz i odmalowano.

Kościółek Św. Marcina w Zawadzie, poważny wiekiem senior kościołów w parafii tarnowskiej, zachował niewiele pamiątek przeszłości, a swą ceglaną posadzką i wapnem pobielonemi ścianami przedstawiał obraz ubóstwa i zaniedbania. W ubiegłym roku dano w nim posadzkę kamienną i zdjęto tynk, a odkryte ściany modrzewiowe będą naprawione i pokostem przeciągnięte. Koszta restauracyi tej pokryje się w części z dobrowolnych datków mieszkańców Zawady, częścią z zapisu Stefana Mogiłańskiego z Tarnowa, który na ten cel 200 Złr. złożył w ofierze.

55. Budynek kościoła katedralnego, jego wewnętrzne urządzenie, pomniki i skarbiec.

W jednym z poprzednich rozdziałów dowiedzieliśmy się o staraniach kapituły kolegiackiej koło utrzymania w dobrym stanie kościoła, dziś katedralnego, w Tarnowie. Znamy również plan tego kościoła w chwili utworzenia po raz pierwszy biskupstwa tarnowskiego. Obecnie wypada nam, chociażby w krótkości, pomówić jeszcze o tych pracach, które w czasie od r. 1785 do dnia dzisiejszego podjęto w celu utrzymania naszej katedry, tego cennego zabytku budownictwa polskiego z dawno minionych stuleci.

Prace te, lubo je wszystkie ożywiały pobożna myśl i życzliwe dla naszej katedry chęci, pod względem osiągniętego skutku wielce się jednak różnią między sobą. Jedne z nich bowiem zeszpecily do niepoznania tę katedrę, drugie zaś, podjęte umiejętnie i według z góry ułożonego planu wykonywane, usuwają ślady niefortunnej ręki i przywracają stylowi tego domu Bożego odpowiedni, pierwotny jego wygląd.

Od ks. Balickiego¹⁾ dowiadujemy się, iż pierwotne trzy kaplice i bawieniec po południowej stronie katedry z początkiem 19. stulecia złączono w jedną kaplicę, nazwaną kaplicą św. Walentego, że jeden z bocznych ołtarzy ustawiono w miejsce spalonego wielkiego ołtarza, że zakrystyę przeniesiono do dawnego skarbcza tam, gdzie ona do dziś dnia się znajduje,

---

¹⁾ Miasto Tarnów przez ks. Wincentego Balickiego, w Tarnowie 1831.